

L'univers convergeix a l'estació de Perpinyà, però encara no he trobat ningú per guardar-me la mula

PATRICK GIFREU

L'estació de Perpinyà va ser coneguda arreu del món gràcies al pintor empordanès Salvador Dalí, que la considerava el centre del món i una reconstrucció de l'estructura de l'Univers.

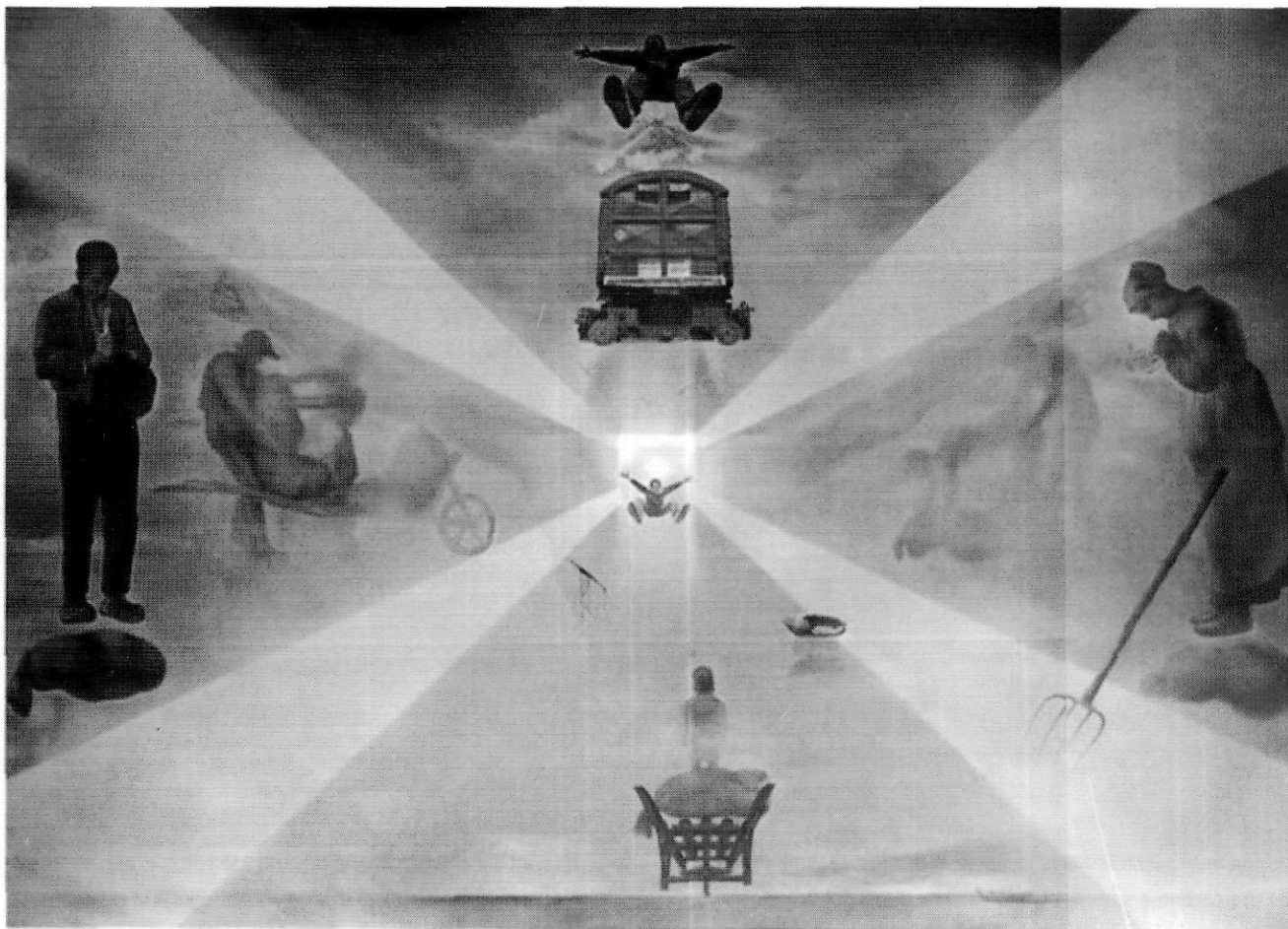
L'actual estació de ferrocarril de Perpinyà va ser construïda l'any 1862 i hauria pogut passar totalment desapercebuda si, més d'un segle més tard, Dalí no l'hagués donat a conèixer al món sencer. De Nova York a Londres, passant per Amsterdam, Seül, Buenos Aires, Sidney, Tòquio o Berlín, tothom coneix Perpinyà. Tothom ha sentit anomenar ni que sigui una vegada aquesta famosa estació, que a priori no es diferencia en res de qualsevol altra.

«És sempre a l'estació de Perpinyà, en el moment en què Gala fa enregistrar els quadres que ens segueixen per tren, que em vénen les idees més genials. Ja alguns quilòmetres abans, al Voló, el meu cervell es comença a disparar, però l'arribada a l'estació de Perpinyà és ocasió d'una vertadera ejaculació mental... Sovint hi poso els ulls en blanc. Cap a Lió, la tensió comença a minvar, i arribat a París ja no n'hi ha ni rastre... Ara bé, el 19 de setembre vaig tenir una mena d'èxtasi cosmogònica més forta que les anteriors. Vaig tenir la visió exacta de la constitució de l'Univers. L'Univers, que és una de les coses més limitades que existeix seria, respectant les proporcions, semblant per la seva estructura a l'estació de Perpinyà...».

És amb aquests termes que Dalí, en el seu *Journal d'un génie*, publicat el 1964 a París, va llançar a la fama la dita estació. Cal situar aquest 19 de setembre a l'any 1963, en què el pintor empordanès feia enregistrar el seu equipatge a l'estació de Perpinyà, just abans de marxar cap a París.

Però ja en les obres dels anys vint es pot trobar alguna referència a Perpinyà, i més concretament en relació amb el meridià que va servir per calcular el metre com a unitat de mesura universal. En efecte, al nord de la ciutat, a la sortida en direcció a Narbona, a l'històric barri del Vernet, el pas del meridià es concreta en una fita en forma d'obelisc. A més, moltes fotografies recorden tota l'afecció que Dalí tenia per la capital de la Catalunya Nord. Sempre va saber ser un passejant atent a la ciutat en la qual li agradava derivar, tot pouant la inspiració. I alguns dels molts amics que hi tenia poden encara certificar-ho.

Cada vegada que hi venia, i això durant més de vint anys, Dalí s'hostatjava a l'Hotel de França. Al peu mateix del Castellet, un saló amb el retrat i nom de l'artista, algunes fotos, obres i llibres en vitrines ho recorden als visitants i als clients. L'amo de l'Hotel, Jordi Bohigas, ho explica d'aquesta manera: «Hi venia més que res a recepcionar litografies, i a firmar-les». I segueix: «Dalí era un tros de pa, quasi tímid. Apaivagat. Però nois!, només que arribessin els periodistes hi acudia a fer el numeret. Quant a Gala, era una dona horrible. Amb les dones sobretot, era dolenta. Amb aquelles que eren joves i maques. I la meua dona ho era. Un dia se la va carregar i jo no ho vaig admetre, la vaig fer fora. Li vaig dir: "Em sembla que aquesta casa no li convé i que vostè no convé en aquesta casa". Va marxar sense dir ni piu. Però Dalí va seguir venint, quan era sol. No és pas que ell fos garrepa, però vaja, amb el que li costava la dona! Era una persona impossible d'aguantar. Venia sempre amb els amants, uns

© SALVADOR DALÍ. FUNDACIÓ GALA-SALVADOR DALÍ. VEGAP, 2003

Salvador Dalí, *L'estació de Perpinyà* (1965). Oli sobre tela. Museum Ludwig. Colònia.

efebus. Els donava diners davant de tothom. No sabia comportar-se amb dignitat. Però mira, ella era la musa...».

El senyor Bohigas no para de recordar aquell temps feliç. Diu: «Franquista? Crec que ho era. Però més per oportunisme que no per convicció pròpia. Era un d'aquells tants catalans que anaven "cara a la pela". No era pas fatxa sinó monàrquic. Vol que li digui?, aquell període dalinià em commou. Perquè llavors Perpinyà tenia un centre-ciutat com Déu mana. Hi havia una ver-tadera activitat, una activitat turística».

Del secretari Peter Moore, Jordi Bohigas diu: «És un home honest. S'han dit moltes coses errònies sobre ell. Ha fet guanyar molta pela a Dalí. Dalí era el geni artístic mentre que ell era el geni comercial. El problema de les litografies falses? És que s'hi pot caure tan fàcilment! Però ni Dalí ni Moore no van fer falses litografies. La història de les falses litografies ve del fet que no es van destruir les planxes i que alguna gent malintencionada se'n va aprofitar».

A partir de la trobada amb l'estació, Dalí pintà un quadre dels més famosos, *La mística de l'estació de Perpinyà*, del qual ell ha parlat sempre amb entusiasme i fervor. En una

entrevista concedida l'any 1965 al diari *L'Indépendant* explica: «De fet, el quadre vol mostrar el contrast entre els pagesos, fidels a costums mil·lenaris, i la física moderna, que progressa cada dia a pas de gegant».

Per dibuixar la parella de pagesos es va inspirar molt en la pintura *L'Àngelus*, de Millet, que des de la infància l'obsessionava. El tema principal n'és un d'esotèric i científic alhora: l'antigravitació. Al centre del quadre, una creu formada amb cinc cubs. En surten quatre raigs de llum que divideixen el quadre en tantes altres escenes, formant una creu de Malta. Davant de la creu, per la part baixa, un infant flota en l'espai, amb els membres oberts en les quatre mateixes direccions dels raigs lluminosos. És la glòria promesa i pressentida per l'infant. Al damunt de la creu, un vagó vola i sembla que hagi ensopegat amb el geni que, arribat a l'apoteosi, flota en la mateixa posició, dalt del cel.

L'obra representa, és clar, el tren de mercaderies i l'estació. Va ser exposada per primera vegada el 18 de desembre de 1965 a Nova York. Es troba a hores d'ara al Museu Ludwig de Colònia, que el va comprar l'any 1978. El 1970, la societat estatal de ferrocarrils (SNCF) va publicar una sèrie de cartells que repro-

duïen obres que Dalí havia realitzat per encàrrec. Aquests cartells representen els caràcters típics de cada regió i per il·lustrar el Rosselló, el pintor va reprendre el tema de l'estació.

El viatge al Rosselló havia de marcar una etapa important en la seva vida i el mestre s'hi va preparar amb molta cura. Ceret de primer, l'estació de Perpinyà després –amb l'encontre amb el doctor Pagès– van resultar ser dos dels grans moments del surrealisme local. Perpinyà es va apuntar doncs per rebre al que quedarà a la història de la pintura –com Miquel Àngel o Rafael– com un dels més grans cantors de la comèdia humana.

El 27 d'agost de 1965, Salvador Dalí pot gaudir d'una jornada triomfal a Ceret i Perpinyà. Marxa de Portlligat amb la musa i arriba a les 11 a Ceret. El rep amb solemnitat Miquel Sagegoly, el batlle històric, amic de Picasso i dels pintors famosos. Sota un sol fort i davant d'un públic nombros el pintor s'expressa així: «Dalí ha demanat que puguem tenir bon temps, i vet-lo aquí. Així havia de ser». La parella passeja pels carrers en calessa fins arribar a la plaça Rivoli on reten homenatge al rinoceront.

El discurs florit que el batlle pronuncia d'entrada diu així: «Mestre, és amb l'alegria vessant de quatre cantons que Ceret l'acull i li desitja la benvinguda. Al nostre arbre genealògic la posteritat hauria trobat a faltar el nom prodigiós de Dalí. Li agraïm doncs l'honor immens que ens fa, perquè sabem que la visita no respon pas únicament a la invitació; si així fos, la fama mundial li crearia cada dia semblants obligacions. Estic convençut que els radars que el mantenen comunicat amb l'Univers li han revelat que a Ceret, en aquesta ciutat petita que ha inspirat els pintors més grans del segle, vostè trobarà un lloc favorable a la seva resurrecció. Mestre, dues coses ens separen i ens uneixen alhora: el seny i el geni. El nostre seny s'ha deixat portar pel raonament, la reflexió i la lògica. Allò que d'altres van pouar en la natura, cara als nostres paisatges meravellosos, i banyats de sol i llum, vostè ho pouarà en la profunditat dels nostres soterranis, plens d'història i misteri. A l'instant mateix de la resurrecció cartesiana, en el recolliment, i gràcies a les antenes còsmiques, sentirà com ragen les fonts, com canten els rossinyols i com volen les papallones de flor en flor. En aquest ambient misteriós, de la seva genial inspiració sortirà un nova era que, una vegada més, sobtarà el món sencer. Nosaltres, ceretans, n'estarem força orgullosos, d'aquesta metamorfosi, ja que ens recordarà la transformació de les crisàl·lides en papallones joioses».

Dalí respon: «La meua vinguda a Ceret és un moment històric. Ara mateix, fa deu minuts, he decidit casar-me amb la Gala, la dona que m'estimo més que tot en aquest món, més que l'or i el diner. Que no és dir poc! L'any que ve, a la mateixa temporada, em torno a casar amb la mateixa Gala però aquesta vegada a Etiòpia i segons el ritu copte».

Després participa en un *happening* molt ben muntat. Amb alguns íntims, baixa a unes galeries, avui dia tapiades, que se

situaven sota l'actual Museu d'Art Modern. Allí, sota la llum de les torxes, es troba amb un esquelet de més de dos metres d'alçada, en blanc i negre, obra de dos artistes ceretans, Emili Erre i Josep Payrot. Dalí s'hi agenolla i resa. Tot seguit, el pit de l'esquelet s'obre en forma de finestra i en surt el cap d'una nena rossa i maca que li allarga una rosa. Dalí assaboreix la seva resurrecció i exclama: «Que es doni a beure a aquesta nena que és Dalí resuscitat una gota de sang de rossinyol sacrificat... Ah, aquests rossinyols... És veritat que el seu cant és el més bell... Car ací, les cireres roges els procuren més bona vitalitat...».

Ell, tanmateix, s'estima més les gambes amb allioli. A la plaça de toros, sota la xafogor, se n'atipa davant de mil cinc-cents convidats.

A la tarda, la parella i l'escollit seguici es traslladen a Perpinyà passant per Elna. Durant el recorregut, el pintor i la seva esposa viatgen en un tren de mercaderies i són aplaudits per milers de persones. Banyuls dels Aspres, Brullà, etc. Ningú ha vist tanta gent aplegada des que es va instal·lar el ferrocarril. A Elna, no menys de mil persones a les andanes cridant i cantant. Aquí, Dalí s'hi atorga una pausa: va al lavabo. I en sortir-ne, dibuixa amb llapis una papallona a la porta.

A Perpinyà, passa la mateixa cosa que a la capital del Vallespir. Dalí duu un vestit blanc d'almirall de la «flota groga de Catalunya», tal com diu ell, una gorgera de punt a tall de corbata, espartanyes, i a la mà el famós bastó d'or de Víctor Hugo. A la celebració de benvinguda només hi han estat convidats cent cinquanta persones. La targeta d'invitació consta d'un dibuix fàustic i festiu amb la inscripció: «Tot l'Univers convergeix a l'estació de Perpinyà».

En arribar, la primera abraçada és per al doctor Pagès, inventor de la teoria de l'antigravitació. Dalí exclama: «Per primera vegada s'entren dos genis!», i també: «Nosaltres espanyols hem tingut l'honor d'haver donat al món dues personalitats destacades: Narcís Monturiol, nadiu de Figueres i inventor del submarí, i Juan de la Cierva, el pare de l'helicòpter. Però ara, vet aquí que, entre aquestes dues descobertes, surt el fenomen suprem de l'antigravitació. És gràcies al doctor Pagès que el buit va ser curullat. I aquí, a l'estació de Perpinyà, els dos cervells troben el punt de connexió. Sant Narcís ha fet el miracle més gran de la història: les mosques miraculoses han foragitat els exèrcits imperials de Napoleó, aquest Napoleó que volia portar a Espanya la dea Raó i el cartesianisme. Les mosques són, doncs, allò que hi ha de més sagrat per als espanyols».

Malgrat un servei de guàrdia molt mereixedor, Dalí gairebé arriba a ofegar-se. Però quina joia de conèixer el pare de l'antigravitació! Els ulls del mestre neden en una felicitat supraterrèstre. I quin discurs, nois del cap dret! quina vèrbola! quines paraules! quin espectacle digne de Broadway pels carrers de Perpinyà, on les oficines, al seu pas, es buiden de tots els empleats. Les dependents surten com mosques per aplaudir la trinca:

Pau Jauzac / Arxuu. El Pont

Salvador Dalí i Gala a l'estació de Perpinyà, l'any 1965.

Dalí, Gala i el capità Moore. Banderoles, arcs de verdura, papallones gegantes enganxades als aparadors, cotxer, fiacre, multitud importuna...

Van passejant pels carrers de la ciutat. Els acompanyen Moore, secretari personal del pintor, que duu de bracet un ocelot, i un nombre reduït de jovenetes rosses. El joier Ducommun ofereix a Dalí un anell d'or i granat amb una mosca encastada, l'insecte tan preuat pels gironins. Tot seguit, Dalí passa la joia al dit de la Gala sota una pluja d'aplaudiments i els focus de la televisió. Per fi, la calessa daliniana finalitza el recorregut a la masia de Sant Vicenç, un centre d'art i literatura d'anomenada. Allí, l'encens crema en un braser de coure i Dalí acompanya amb la mirada les volutes, bressolades pel ritme de la sardana. Una col, entotsolada, pren relleu d'escultura sobre una cadira amb color de sang i or. Per fi, Fermí Bauby, el mecenes de la casa, presideix un festí que clausura la visita memorable de Dalí.

El dia següent, en el diari *L'Indépendant*, el periodista Claude Coueffec escriu que «la festa nacional, dia 14 de juliol, no és res en comparació amb el que ha estat aquesta festa de la ciutat i de l'art».

Aquest famós viatge de l'agost del 65 ha quedat gravat en les memòries d'aquells que el van presenciar. És el cas de Joan Soucas: se'n recorda com si fos ara. No és estrany: ell era qui menava

la calessa. «Jo era amic de Josep Deloncle», diu, «que presidia les manifestacions. Els de l'ajuntament em van venir a trobar perquè fos jo qui els conduís. La calessa era propietat de l'ajuntament, la mula meva. Vaig anar a l'estació i allà la vam preparar per a una sortida de gala: la calessa com una patena, la mula blanca i uns guarniments dels més lluïts. M'havia vestit de carreter amb faixa i barretina. Dalí va baixar del tren i va pujar a la calessa amb la Gala. Em va dir quatre paraules a cau d'orella però no les vaig entendre. I vam baixar l'avinguda de l'estació. Prou que n'estava orgullós! Hi havia gentada a tot arreu, la mula es posava nerviosa, tot de gent tirant fotos, que es posaven al davant. Després ja vam arribar al Castellet, i vaig parar davant de can Ducommun. El joier va oferir a la Gala la mosca aquella. Després vaig seguir tirant pel bulevard d'en Borrat. I de tant en tant sentia com Dalí li parlava, a la Gala. I així, trico-traco, sense presses, és com vam arribar a Sant Vicenç. Baixant, Dalí em va concedir un autògraf damunt un cartró de color taronja. Em vaig entretenir observant aquesta petita obra d'art, mentre els convidats anaven entrant. Llavors vaig mirar de trobar algú que em guardés la mula, per poder anar a fer una ullada a la festa. Doncs encara no l'he trobat».